

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญและนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี
5. บริบทองค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

ในทศวรรษ 2540 นี้ถือได้ว่าทศวรรษสำคัญของการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นของไทยเริ่มต้นด้วยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้เน้นในเรื่องของการกระจายอำนาจ ไปสู่ท้องถิ่นมากกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมา โดยในจำนวน 336 มาตรา รัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นถึง 10 มาตรา คือ มาตรา 78 ซึ่งอยู่ในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและมาตรา 282 – 290 ซึ่งอยู่ในหมวดการปกครองส่วนท้องถิ่น

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อการปกครองท้องถิ่นของไทย ดังจะเห็นได้จากในระยะปีต่อมาได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจ ไปสู่ท้องถิ่น เพื่ออนุวัตตามรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมายว่าด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2542 และ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 อีกส่วนหนึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นต้น

กฎหมายทั้ง 11 ฉบับดังกล่าวต่างก็มีเนื้อหาสาระแตกต่างกันออกไป แต่ก็มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูประบบราชการอย่างขนานใหญ่ โดยการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูประบบราชการจะทำให้ราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคมีขนาดเล็กลง ในขณะที่ราชการส่วนท้องถิ่นจะขยายใหญ่ขึ้นซึ่งถือได้ว่าการปฏิรูประบบราชการเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของการปกครองท้องถิ่นของไทยนับตั้งแต่การออกพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลในปี พ.ศ. 2476 (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2546 : 11)

1. โครงสร้างและรูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1 โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน

เมื่อพิจารณาถึงการจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยนั้น โดยภาพรวมจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลางการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น หมายถึง การบริหารราชการที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ โดยรัฐบาลในส่วนกลางจะกระจายอำนาจบางส่วนให้แก่ประชาชนหรือหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีอำนาจในการบริหารและตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการสาธารณะต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายมอบให้ซึ่งการบริหารราชการในส่วนท้องถิ่นนี้เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)

ในปัจจุบันกฎหมายได้กำหนดให้หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) รูปแบบทั่วไป ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่ครอบคลุมเทศบาลและองค์การบริหาร ส่วนตำบล โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนี้จะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ประสานงานให้ความร่วมมือและสนับสนุนหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กตลอดทั้ง ดำเนินการในกิจการที่หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กไม่สามารถทำได้ เพราะกิจการ ดังกล่าวเป็นกิจการที่ครอบคลุมพื้นที่กว้างเป็นกิจการที่ต้องการความเป็นเอกภาพและเป็น เรื่องที่เกินขีดความสามารถของหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กจะกระทำได้ในส่วนของ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กก็มีอำนาจ หน้าที่ในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ภายในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง และ 2) รูปแบบ พิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (กทม.) และเมืองพัทยา ซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและ ขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้ กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ มีอำนาจหน้าที่เทียบเท่ากับ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ในขณะที่เมืองพัทยามีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาด เล็กที่มีพื้นที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาจึงเทียบเท่ากับ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 โครงสร้างภายในของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนส่วนคณะผู้บริหารท้องถิ่นจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ของประชาชนหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นก็ได้ ส่งผลให้เกิดการแก้ไขกฎหมาย ปรับปรุงโครงสร้างภายในของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบให้ไปในทิศทาง เดียวกันซึ่งมุ่งจะให้การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครอง “โดย” ประชาชนในท้องถิ่น อย่างแท้จริง โดยที่ราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาคไม่สามารถแต่งตั้ง บุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งในหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ ได้อีกต่อไป ในส่วนของ รายละเอียดของการจัดองค์กรภายในของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบมี ลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็น ไปตามกฎหมายจัดตั้งเฉพาะ

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการยกฐานะมาจากสภาตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 จากเงื่อนไขตาม มาตรา 40 กล่าวคือ สภาตำบลใดที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมามีติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท หรือตามเกณฑ์รายได้เฉลี่ยของสภาตำบล ที่ได้มีประกาศของกระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ สามารถจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

สำหรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้เกิดจากการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับที่ 5 ในปี พ.ศ. 2546 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมายใหม่นี้มีลักษณะคล้ายกับเทศบาล ที่มีทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และฝ่ายบริหาร คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2546 : 11)

ในปัจจุบัน โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1.4 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.4.1 ฝ่ายการเมือง

1) สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้าน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น แต่ถ้าหากในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้านก็ให้มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 คน และในกรณีที่มีเพียง 2 หมู่บ้าน ก็ให้มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 3 คน อายุของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล พิจารณาและให้ความเห็นชอบข้อบัญญัติตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและเพิ่มเติม ควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบลกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับของทางราชการ

2) นายองค์การบริหารส่วนตำบล ในห้องค์การบริหารส่วนตำบลมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนหนึ่ง ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ไม่เกิน 2 คน และเลขานุการจำนวน 1 คน โดยมีอำนาจหน้าที่ คือ บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามข้อบัญญัติและแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จัดทำแผนพัฒนาตำบล งบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือเพิ่มเติมเพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ แล้วขออนุมัติต่อ นายอำเภอ รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

1.4.2 ฝ่ายประจำ ซึ่งมีพนักงานส่วนตำบล มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลหรือคณะผู้บริหารและดูแลให้มีการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระเบียบและข้อกฎหมาย โดยในฝ่ายประจำได้กำหนดให้มีส่วนราชการต่าง ๆ คือ สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนการคลัง ส่วน โยธา และส่วนราชการที่มีความจำเป็น

2. อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

อำนาจตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนปัจจุบัน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องทำและอาจทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนปัจจุบัน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552 ดังนี้

มาตรา 66 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังต่อไปนี้ 1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก 2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ 4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชนผู้สูงอายุและผู้พิการ 7) คุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีต

ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และ 9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล อาจทำกิจการในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้ 1) ให้มีน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคและการเกษตร 2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น 3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ 4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ 5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ 6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว 7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร 8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน 9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล 10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม 11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ 12) การท่องเที่ยว และ 13) การผังเมือง

อำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้ 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง 2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำและทางระบายน้ำ 3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ 4) การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ 5) การสาธารณสุขการ 6) การส่งเสริม การฝึกและประกอบอาชีพ 7) การพาณิชย์และการส่งเสริมการลงทุน 8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว 9) การจัดการศึกษา 10) การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส 11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย 13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 14) การส่งเสริมกีฬา 15) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชน 16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น 17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง 18) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย 19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล 20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน 21) การควบคุม การเลี้ยงสัตว์ 22) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์ 23) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ 24) การจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 25) การผังเมือง 26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร 27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ

28) การควบคุมอาคาร 29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 31) กิจการใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2546 : 12)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นจากการที่ประเทศไทยมีการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยและมีช่องทางให้ประชาชน ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งและวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ที่นำเอาแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้มีส่วนร่วมส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมมากขึ้นซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักสากลที่อารยะประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิด โอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความ โปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมส่วนรวมและเกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนสูงสุดมีความรับผิดชอบประสิทธิผลและประสิทธิภาพด้วย ซึ่งเป็นรูปแบบสถาบันประชาธิปไตยขั้นสูงที่ต้องรับฟังความคิดเห็นจากสังคมจากประชาชนและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และในรัฐธรรมนูญฉบับแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใสสุจริตเปิดเผยข้อมูลและการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมืองรวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพิ่มกลไกในการตรวจสอบให้เข้มแข็งและเป็นอิสระมากขึ้น

การกีดกันการมีส่วนร่วมทำให้ภาครัฐต้องมุ่งแสวงหารูปแบบการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเกิดการรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างกว้างขวาง โดยให้ประชาชนได้ร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินกิจกรรมและร่วมติดตาม

ตรวจสอบ มีลักษณะการดำเนินการทั้งในรูปบุคคลกลุ่มคนชมรมสมาคมและองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ โดยได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ (ศลิษา หมัดตั้ง, 2549 : 19) อีกทั้งใช้กระบวนการประชาคมหมู่บ้านประชาคมตำบลแกนนำชุมชนเครือข่ายภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาต่าง ๆ ในการผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นการพัฒนาชนบทในด้านต่าง ๆ และที่ผ่านมายังไม่สัมฤทธิ์ผล เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนใหญ่คิดว่าการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือหรือเทคนิคใหม่ให้ชาวบ้านยอมรับกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่กำหนดไว้แล้วผลที่ตามมาคือ โครงการและรายละเอียดการทำงานต่าง ๆ ถูกกำหนดมาแล้วและชาวบ้านถูกดึงให้ร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการตัดสินใจความพยายามเช่นนี้นอกจากจะไม่เปิดโอกาสให้แก่ประชาชนพัฒนาตนเอง จากการมีส่วนร่วมแล้วยังเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ประชาชนและตอกย้ำลักษณะพึ่งพิงต่อราชการมากขึ้น (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527 : 35) ถึงแม้ว่าการมุ่งพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นเรื่องยากลำบาก แต่ถ้าหากกระทำได้สำเร็จจะเกิดผลต่อการพัฒนาที่สืบเนื่องต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและประสานเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกในการร่วมจัดการชุมชนให้ชุมชนอยู่อย่างมีความสุขตามวิถีประชาธิปไตย ดังนั้นการสร้างองค์กรปกครองท้องถิ่นก็เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชนซึ่งปัจจุบัน โครงสร้างขององค์กรปกครองท้องถิ่น ไทยมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบทั่วไปและแบบพิเศษ โดยรูปแบบทั่วไป ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และเทศบาล ส่วนรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ซึ่งมีคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาในการบริหารจัดการงาน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้มีทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ตามทัศนคติของแต่ละท่านซึ่งสามารถประมวลได้ ดังนี้

อรทัย ก๊กผล (2549 : 8) ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วม ในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ศลิษา หมัดคั้ง (2549 : 17) ได้เสนอความหมายและหลักการสำคัญของเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการส่งเสริมชักนำ สนับสนุน และสร้าง โอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปแบบบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ (2540 : 93) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาตนเองร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับ โอกาสและ ได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดแสดงออกซึ่งสิ่งที่มี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการแสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาและลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด และ 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้าง โอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปของบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ

วรางคณา วัฒนโย (2540 : 9) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาที่จะเป็นผลดีและเป็นธรรมนั้นประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนานับตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการกำหนดเป้าหมาย และแนวทางของการพัฒนาซึ่งการพัฒนาดังกล่าวย่อมต้อง โอนอ่อนต่อความแตกต่างของท้องถิ่นตลอดจนแนวทางการพัฒนาย่อมต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและตัดสินใจของประชาชนเจ้าของท้องถิ่นอย่างมาก

เพียร์ส และสติเฟล (Pearse and Stiefel, 1979 ; อ้างถึงใน วิวรรธ ขันธ โภคย์, 2544 : 43) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือกระบวนการซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้อยู่นอกได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

องค์การสหประชาชาติ (UN, 1981 ; อ้างถึงใน พิเศษฐ โพบุญยศิริ, 2544 : 7) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบท สามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตนและจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น เป็นไป โดยการเน้นที่การให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

ปายาปากัน (Payakapan, 1980 ; อ้างถึงใน วิวรรณ ชันธ โภคย์, 2544 : 43) ได้สรุปแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของหลักการพัฒนาชุมชนซึ่งนำประชาชนให้บังเกิดการพึ่งตนเองและเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชนทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

ศลิษา หมัดลั้ง (2549 : 18) ได้สรุป การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชนร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาการดำเนินการและกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมวางแผน โครงการร่วมปฏิบัติงานในลักษณะของการเสียดสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงานด้วยความสมัครใจ เพื่อพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมหรือชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและพึงประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร

วิรัตน์ หมั่นจินะ (2544 : 8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้ทำทุกอย่างไม่ใช่เรากำหนดไปแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชนร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาการดำเนินการและกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมวางแผน โครงการร่วมปฏิบัติงานในลักษณะของการเสียดสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงานด้วยความสมัครใจ เพื่อพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมหรือชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและพึงประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้อธิบายถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม ไว้หลายประเด็น เช่น

อรทัย ก๊กผล (2549 : 9) องค์กรประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่กระทำครั้งเดียวจบ และควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ และ 2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตาม

กฎหมายหรือการกระทำที่ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

อิระวัชร จันทรประเสริฐ (2541 : 83) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคลให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มขบวนการมุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน
3. การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการให้ความสำคัญที่การจัด โครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายการถ่ายทอดระบบเทคนิคความรู้การกระจายอำนาจสู่ประชาชน
4. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบันให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบันมีการถ่ายเทหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคม
5. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบายเน้นเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคมแล้วนำมากำหนดนโยบายและแผนงานระดับชาติ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525 : 11-13) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนามในประเทศไทยว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่แท้จริงนั้นน่าจะมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุดเพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเองได้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์เพราะจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมการวางแผนการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไป ที่ขาดไม่ได้หากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานการพัฒนาให้เสร็จสิ้น โดยจับไว้ก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนจะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหาของตนเองและสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงานในชนบทอย่างน้อยก็มีความรู้ของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชนรู้จักคิดต้นทุนให้กับตัวเองในการดำเนินงาน และจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้น เพราะจะมีความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งต่างไปจากสภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนัก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่เป็นการดำเนินการ โดยบุคคลภายนอกชุมชนก็ไม่สามารถทราบว่าการที่เข้าไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคน การคำนึงถึงความเที่ยงธรรมอาจจะไร้ประโยชน์การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชุมชนน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงใช้เป็นขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ คือ การค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่น เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาตำบลวางแผนโครงการหรือกิจกรรมและตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาของตำบล
2. ด้านการดำเนินการ คือ การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลหรือประชาสัมพันธืความก้าวหน้า ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและร่วมปฏิบัติตามโครงการหรือกิจกรรมในแผนพัฒนาตำบล รวมถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานตาม กิจกรรม โครงการในแผนพัฒนา
3. ด้านการติดตามและประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการติดตามและประเมินแผนพัฒนาตำบลการดำเนินการตามแผนพัฒนาตำบลการประเมินความคุ้มค่าของโครงการที่ได้ดำเนินการ ด้วยตนเอง และในรูปแบบคณะกรรมการภาคประชาชน

เมตต์ เมตต์การ์ณจิต (2541 : 17) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meetings) 2) การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial Contribution) 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committee) 4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership) 5) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer) 6) การมีส่วนร่วม

เป็นผู้ชักชวน (Solicitor) 7) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers) 8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่มกิจการ (Entrepreneurs) 9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employee) และ 10) การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)

สุวรรณ พิณตานนท์ (2546 : 46-47) ได้เสนอวิธีการจำแนกพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาออกเป็น 10 แนวทาง คือ

1. จำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการ และ 5) การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ
- 2) การจำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมมี 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมเทียม การมีส่วนร่วมบางส่วน และการมีส่วนร่วมแท้จริง
- 3) การจำแนกตามประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมพิจารณาจากความพยายามที่บุคคลทุ่มเทให้แก่การทำงานในโครงการจนโครงการนั้นประสบความสำเร็จ โดยวัดจากการรับรู้ของสังคมอื่น ๆ ในลักษณะของสังคมมีมติว่าการดำเนินโครงการในแต่ละขั้นตอน มีบุคคลใดบ้างที่ทุ่มเทความพยายามจนการดำเนินโครงการในแต่ละขั้นตอนประสบความสำเร็จ
- 4) การจำแนกตามระดับความถี่ของการมีส่วนร่วมความถี่ของการมีส่วนร่วมมี 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลพิจารณาจากจำนวนครั้งที่บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และระดับชุมชนพิจารณาจากจำนวนของผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วม
- 5) การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วมกล่าวคือพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมมีตลอดช่วงระยะเวลาที่กิจกรรมดำเนินอยู่หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้ภาพของการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมชัดเจนมากกว่าการพิจารณาเฉพาะความถี่ของการมีส่วนร่วมแต่เพียงอย่างเดียว
- 6) การจำแนกตามระดับความสมัครใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมมี 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ การมีส่วนร่วมโดยการชักนำการมีส่วนร่วม โดยการบังคับ
- 7) การจำแนกตามระดับขององค์การที่เข้าไปมีส่วนร่วม มี 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในระดับต่างขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์การการมีส่วนร่วมในระดับสูงขององค์การ

8) การจำแนกตามประเภทของผู้เข้าไปมีส่วนร่วมพิจารณาจากคุณลักษณะของผู้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษาชนชั้นทางสังคม วรรค รายได้ระยะเวลาอยู่อาศัย ฯลฯ

9) การจำแนกตามรูปแบบของการวางแผน มี 2 ลักษณะ คือ 1) การวางแผนแบบบนลงล่าง (Top-down Planning) การมีส่วนร่วมจะน้อยเพราะอำนาจตัดสินใจจะอยู่ที่ชนชั้นนำระดับสูง และ 2) การวางแผนแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up Planning) การมีส่วนร่วมจะมากเพราะอำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ในระดับล่าง

10) การจำแนกตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม มี 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม

ธรรมรส โชติคุณุจร (2544 : 223) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารนั้นมี 2 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร
สุชาดา จักรพิสูทธิ์ (2548 : 22) กล่าวว่า หลักการและกระบวนการของการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. การระดมความคิด คือ การคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันในลักษณะของการร่วมคิดมิใช่จากฝ่ายเดียวบนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพ

2. การวางแผน คือ นำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกันด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย (คนสิ่งของงบประมาณ ฯลฯ)

3. การลงมือทำ คือ การนำแผนงานที่ได้ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้

4. การติดตามประเมินผล คือ ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น

5. การรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีทั้งผลประโยชน์ทางรูปธรรมที่ต้องการให้เกิดตามกิจกรรมที่ทำนั้นและผลประโยชน์ โดยอ้อมแต่มีความสำคัญมาก คือ การเรียนรู้จากการร่วมคิดร่วมทำและความสัมพันธ์ระหว่างภาคีที่พัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่สมานฉันท์เสมอภาคและเอื้ออาทรกันมากขึ้นเป็นลำดับ

ศลิษา หมัดลั้ง (2549 : 18) ซึ่งเสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาสร้างแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือวางแผนงานหรือ โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีการจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา โครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ปกรณ์ ปรีชากร (2543 : 19) กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ คือ

1. ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน
2. ประชาชนเป็นผู้มีระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
3. ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
4. ประชาชนเป็นผู้ที่ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวทางและจุดมุ่งหมายปลายทางโดยตัวของมันเองในแง่ที่ว่าประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรู้สึกพึงพอใจอย่างล้นเกินในการที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน

จากลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการมีส่วนร่วมทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม เพื่อกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อ

ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของประชาชนและสังคม มี 4 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการค้นหาคำปัญหาและความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (การบริหารงาน) 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการบริหารงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

3. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

3.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคม

เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล (2545 : 15) ได้กล่าวว่า ในการมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคมสถานภาพทางเศรษฐกิจสถานภาพทางอาชีพและที่อยู่อาศัยโดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง และในทำนองเดียวกันเกษตรกรผู้ทำไร่เต็มเวลาจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากกว่าเกษตรกรผู้ทำไร่นาไม่เต็มเวลา

3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำต่อชุมชน

ลักษณะของการกระทำต่อชุมชน คือ Initiated Community Action มุ่งในการแก้ไขปัญหาอย่างหนึ่งของชุมชนหรือมุ่งไปสู่เป้าหมายที่แน่นอนของชุมชนผู้ดำเนินงานในกิจกรรมนี้จะเป็นผู้ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ร่วมงานแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาทเป็นสมาชิกชุมชนกิจกรรมนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตยและโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมตามโครงการจะต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มผู้สนใจ (Interest Group) และเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น ให้สมาชิกได้ช่วยกันจัดตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการช่วยวางแผนดำเนินงานตามแผนจนกระทั่งสำเร็จด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ของแบบแผนการกระทำต่อชุมชน (เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล, 2545 : 15-16)

ขั้นที่ 1 เริ่มด้วยกลุ่มคนอย่างน้อย 2-3 คนรู้สึกถึงปัญหาอย่างหนึ่งของชุมชนและแสดงความคิดเห็นที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหานั้นซึ่งความสนใจนี้อาจเกิดจากการปรึกษาและการถกเถียงกันระหว่างเพื่อนบ้านหรือระหว่างผู้นำกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ

ขั้นที่ 2 ก็จะเกิดขึ้น โดยร่วมกันจัดตั้งคณะผู้ริเริ่มขึ้นซึ่งมักจะเป็นกลุ่มบุคคลชุดเดียวกับผู้รู้สึกถึงปัญหากลุ่ม บุคคลเหล่านี้จะต้องระบุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการให้เด่นชัดและจัดวางแผนดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายต่าง ๆ ที่วางไว้

ขั้นที่ 3 จะมีกลุ่มบุคคลที่สำคัญอยู่ที่พวกเขาที่คณะผู้เริ่มจะต้องคำนึงถึง คือ กลุ่มบุคคลผู้เห็นด้วยและสนับสนุนให้มีผู้ดำเนินงานในขั้นที่ 2 กลุ่มบุคคลผู้ที่สนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงานกลุ่มบุคคล ผู้ที่มีความรู้สึกเป็นกลางกลุ่มบุคคลผู้ที่อาจจะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินงาน

ขั้นที่ 4 กลุ่มผู้ดำเนินงานจะต้องพยายามให้สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชน เข้ามาร่วมในโครงการด้วยสมาชิกผู้ร่วมงานนั้น ควรจะมีบุคคลที่ไม่เคยร่วมในการดำเนินงาน ตามโครงการมาก่อนด้วยซึ่งจะทำให้ได้รับความสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากสมาชิกของชุมชน

ขั้นที่ 5 ระบบของการดำเนินงานตามโครงการอาจจะสลายตัว และผู้ดำเนินงานอาจจะเลิกติดต่อกันในที่สุดหรือบาง โครงการ ผู้ดำเนินงานอาจจะมีความประทับใจ และมีความสุขในผลสำเร็จของการดำเนินงานตามโครงการจึงมีความต้องการที่จะดำเนินงานต่อไป

3.3 ทฤษฎีจูงใจ

ไพบุรณ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ (อ้างถึงใน อวยพร วงษ์คณานุรักษ์, 2548 : 46) องค์กรจะบรรลุถึงความสำเร็จตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของผู้ปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมืออย่างสมานฉันท์นั้น เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารเข้าใจถึงความต้องการของมนุษย์และสามารถใช้วิธีการจูงใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความมั่นใจและเกิดความรู้สึกที่จะอุทิศตนเพื่องาน ได้ถูกต้อง ในการวิจัยครั้งนี้มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ทฤษฎีจูงใจของมาสโลว์ (Maslow, 1997 : 39) มาสโลว์ ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ โดยมีสมมุติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ 5 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs)

ความต้องการทางร่างกายจะอยู่ลำดับต่ำที่สุด ความต้องการพื้นฐานมากที่สุดที่ระบบโดยมาสโลว์ ความต้องการเหล่านี้จะหมายถึง แรงผลักดันทางชีววิทยาพื้นฐาน เช่น ความต้องการอาหาร อากาศ น้ำ และที่อยู่อาศัย เพื่อการตอบสนองความต้องการเหล่านี้ บริษัทจะต้องให้เงินเดือนอย่างเพียงพอแก่บุคคลที่พวกเขาจะรับภาระสภาพการดำรงชีวิตอยู่ได้ (เช่น อาหาร และที่อยู่อาศัย) ในทำนองเดียวกันเวลาพักจะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของงานด้วยที่เปิดโอกาสให้บุคคลตอบสนองความต้องการทางร่างกายของพวกเขาได้ บริษัทมากขึ้นทุกทีกำลังมีโครงการออกกำลังกายนี้จะช่วยให้พนักงานมีสุขภาพดีด้วยการตอบสนองความต้องการ

ทางร่างกายของพวกเขา บุคคลที่หิวจนเกินไปหรือเจ็บป่วยจนเกินไปยากที่จะมีส่วนช่วยต่อ บริษัทของพวกเขา ได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไปความต้องการทางร่างกายจะถูกตอบสนองด้วย รายได้ที่เพียงพอและสภาพแวดล้อมของงานที่ดี เช่น ห้องน้ำสะอาด แสงสว่างที่เพียงพอ อุณหภูมิที่สบายและการระบายอากาศที่ดี

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความปลอดภัยความต้องการลำดับที่สองของมาสโลว์ จะถูกกระตุ้นภายหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายถูกตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัยจะหมายถึงความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยปราศจากอันตรายทางร่างกายและจิตใจ บริษัทสามารถทำได้หลายสิ่งหลายอย่างเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการความปลอดภัย ตัวอย่างเช่น บริษัทอาจจะให้การประกันชีวิตและสุขภาพ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย กฎและข้อบังคับที่ยุติธรรมและสมควร และการยอมให้มีสภาพแรงงาน

ขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ความต้องการทางสังคมคือ ความต้องการระดับสามที่ระบุโดยมาสโลว์ ความต้องการทางสังคมจะ หมายถึงความต้องการที่จะเกี่ยวพันการมีเพื่อนและการถูกยอมรับโดยบุคคลอื่น เพื่อการตอบสนองความต้องการทางสังคม บริษัทอาจจะกระตุ้นการมีส่วนร่วมภายในกิจกรรมทางสังคม เช่น งานเลี้ยงของสำนักงาน ทีมฟุตบอลหรือโบว์ลิ่งของบริษัทจะให้โอกาสของการตอบสนองความต้องการทางสังคมด้วย การเป็นสมาชิกสโมสรของบริษัทจะให้โอกาสที่ดีแก่ผู้บริหารเพื่อ “การสร้างเครือข่าย” กับผู้บริหารคนอื่น ในขณะที่ตอบสนองความต้องการทางสังคมของพวกเขาได้ด้วย ก่อนหน้านี้เราได้กล่าวถึง โครงการสุขภาพจะช่วยตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้ โครงการสุขภาพนี้สามารถช่วยตอบสนองความต้องการทางสังคมได้ด้วย ความจริงแล้วการทำงานหรือการเล่นกีฬากับเพื่อนร่วมงานจะให้โอกาสที่ดีเยี่ยมต่อการมีเพื่อน การวิจัยแสดงให้เห็นว่าความต้องการทางสังคมจะถูกกระตุ้นภายใต้สภาวะที่ “ความไม่แน่นอนทางองค์กร” มีอยู่ เช่น เมื่อความเป็นไปได้ของการรวมบริษัทได้คุกคามความมั่นคงของงาน ภายใต้สภาวะเช่นนี้บุคคลจะแสวงหาความเป็นมิตรจากเพื่อนร่วมงาน เพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังเป็นไปอยู่

ขั้นที่ 4 ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง คือ ความต้องการระดับที่สี่ ความต้องการเหล่านี้ หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่จะสร้างการเคารพตนเองและการชมเชยจากบุคคลอื่น ความต้องการชื่อเสียงและการยกย่องจากบุคคลอื่นจะเป็นความต้องการประเภทนี้ ตัวอย่างเช่น พวกเขาอาจจะได้รับเชิญงานเลี้ยง

เพื่อที่จะยกย่องความสำเร็จที่ดีที่สุด การพิมพ์เรื่องราวภายในจดหมายข่าวของบริษัท เพื่อที่จะพรรณนาความสำเร็จของบุคคล การให้ทุนแก่ห้องน้ำแก่ผู้บริการ การให้ที่จอดรถยนต์ส่วนบุคคล และการประกาศ “บุคคลดีเด่น” ประจำเดือน ล้วนแต่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่สามารถกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง การให้รางวัลเป็นนาฬิกาและเพชรแก่การบริการที่ดีและรางวัลราคาถูก เช่น ที-เชิ้ต และเหยือกเบียร์จะมีประโยชน์ต่อการยกย่องด้วย

ขั้นที่ 5 ความต้องการความสมหวังของชีวิต (Self-actualization Needs) ความต้องการความสมหวังของชีวิตคือ ความต้องการระดับสูงสุด บุคคลมักจะต้องการโอกาสที่จะคิดสร้างสรรค์ภายในงาน หรือพวกเขาอาจจะต้องการความเป็นอิสระและความรับผิดชอบ บริษัทได้พยายามจูงใจบุคคลเหล่านี้ด้วยการเสนอตำแหน่งที่ท้าทายแก่พวกเขา ความต้องการความสมหวังของชีวิตคือ ความต้องการที่จะบรรลุความสมหวังของตนเองด้วยการใช้ความสามารถ ทักษะ และศักยภาพอย่างเต็มที่ บุคคลที่ถูกจูงใจด้วยความต้องการความสมหวังของชีวิตจะแสวงหางานที่ท้าทายความสามารถของพวกเขา การเปิดโอกาสให้พวกเขาใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือการคิดค้นสิ่งใหม่

2. ทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factor Theory) ของเฮอริชเบิร์ก (Herzberg, 1959 : 44-49) ซึ่งเป็นทฤษฎีความพึงพอใจในงานที่ทำมีสาเหตุมาจากปัจจัยสองกลุ่ม คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) และปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขศาสตร์ (Maintenance or Hygiene Factors)

2.1 ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เพื่อจูงใจให้คนชอบและรักงานที่ปฏิบัติ เป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความพึงพอใจให้แก่บุคคลในองค์กรให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการภายในของบุคคลได้ด้วย อันได้แก่

2.1.1 ความสำเร็จในงานที่ทำของบุคคล (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้น และประสบความสำเร็จอย่างดี เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อผลงานสำเร็จจึงเกิดความรู้สึกพอใจและปลื้มในผลสำเร็จของงานนั้น ๆ

2.1.2 การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา จากเพื่อน จากผู้มาขอรับคำปรึกษาหรือจากบุคคลในหน่วยงาน การยอมรับนี้อาจจะอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ หรือการแสดงออกอื่นใดที่ก่อให้เกิดการยอมรับในความสามารถ เมื่อได้ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดบรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือจะแฝงอยู่กับความสำเร็จในงานด้วย

2.1.3 ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The Work Itself) หมายถึงงานที่น่าสนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทลายให้ลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะสามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพังแต่ผู้เดียว

2.1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจ หรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

2.1.5 ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง ได้รับเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์กร การมีโอกาสได้ศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่ม หรือได้รับการฝึกอบรม

2.1.6 การพัฒนาในตัวเอง (Growth)

2.2 ปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขศาสตร์ (Maintenance or Hygiene Factors) หมายถึง ปัจจัยที่จะค้ำจุนให้แรงจูงใจ ในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์กรบุคคลในองค์กรจะเกิดความไม่ชอบงานขึ้น และเป็นปัจจัยที่มาจากภายนอกตัวบุคคล ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

2.2.1 เงินเดือน (Salary) หมายถึง เงินเดือนและการเลื่อนขั้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้น ๆ เป็นที่พอใจของบุคลากรที่ทำงาน

2.2.2 โอกาสได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth) หมายถึง การที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งภายในหน่วยงานแล้วยังหมายถึงสถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพด้วย

2.2.3 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relation Superior, Subordinate and Peers) หมายถึง การติดต่อไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาจา ที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี

2.2.4 สถานะทางอาชีพ (Status) หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี

2.2.5 นโยบายและการบริการ (Company Policy and Administration) หมายถึง การจัดการและการบริหารขององค์กร การติดต่อสื่อสารภายในองค์กร

2.2.6 สภาพการทำงาน (Working Conditions) หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน รวมทั้งลักษณะของสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้

2.2.7 ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life) ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดี อันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ เช่น การที่บุคคลถูกย้ายไปทำงานในที่แห่งใหม่ ซึ่งห่างไกลจากครอบครัว ทำให้ไม่มีความสุข และไม่พอใจกับการทำงานในที่แห่งใหม่

2.2.8 ความมั่นคงในการทำงาน (Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน ความยั่งยืนของอาชีพ หรือความมั่นคงขององค์การ

2.2.9 วิธีการปกครองบังคับบัญชา (Supervision-technical) หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการทำงาน หรือความยุติธรรมในการบริหาร

3.4 ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางแผน นโยบายทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามตามเสรีภาพของผู้ตาม

จ้านง อภิวัตน์สิทธิ (2540 : 18) กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ในสังคมนั้น ไม่ว่าจะในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่มเราจะเห็นว่ามียุ 5 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ความร่วมมือการแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอม และกลืนกลาย ซึ่งทั้ง 5 รูปแบบนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อม

จากแนวคิดในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดของ วิรัตน์ หมั่นจินะ (2544 : 8), สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2548 : 22) และ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525 : 11-13) เป็นแนวคิดที่เป็นระบบและสอดคล้องกับระบบของการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด จึงผสมผสานและจำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการศึกษาครั้งนี้ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ โดยมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่น กำหนดแนวทางพัฒนาตำบลวางแผน โครงการหรือกิจกรรม และตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาของตำบล

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยมีส่วนร่วมเป็นกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลหรือประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและร่วมปฏิบัติตามโครงการหรือกิจกรรมในแผนพัฒนาตำบล

3. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยมีส่วนร่วมเป็น
กรรมการติดตามและประเมินแผนพัฒนาตำบลการดำเนินการตามแผนพัฒนาตำบลการ
ประเมินความคุ้มค่าของโครงการที่ได้ดำเนินการ

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการดำเนินงานพัฒนาหรือกิจกรรมโครงการใด ๆ ก็ตาม สิ่งที่สำคัญต่อการ
ตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายประการ ทั้งด้านปัจจัยตัวบุคคล องค์กรและ
ชุมชน ทั้งนี้ ภาครัฐ จำเป็นต้องคำนึงถึงการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือประชาชน เพื่อให้
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชน
เพื่อให้ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดการพัฒนาที่ดีเกิดผลดีต่อชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อ
การมีส่วนร่วมเกิดจากความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจที่มี
ต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง อำนาจบีบบังคับ ที่เกิดจากคนที่มีอำนาจ
เหนือกว่า ทำให้เกิดการบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527
: 188) ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

วิรัตน์ หมั่นจินะ (2544 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า เฮอซเชมเบิร์ก (Herzberg, 1959 : 44-49)
ได้เสนอทฤษฎี 2 องค์ประกอบ (Two-factor Theory) โดยชี้ให้เห็นว่ามีปัจจัย 2 ประการ ที่
เกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน คือ ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) และปัจจัยค้ำจุน
(Hygiene Factors) ปัจจัยกระตุ้นเป็นตัวสร้างความพึงพอใจให้คนทำงาน ประกอบด้วย
ความสำเร็จของงานการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า ปัจจัย
ค้ำจุนเป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน ได้แก่ นโยบายและการ
บริหารงานการนิเทศงานค่าตอบแทนสภาพการทำงานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน
หน่วยงาน

มาสโลว์ นักจิตวิทยาได้ค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์เป็น
ตัวกำหนดปัญหาหรือความอยากและจะพยายามขวนขวายให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการตอบสนอง
และความอยากนี้เกิดจากมนุษย์ ซึ่งแต่ละเผ่าพันธุ์จะแสดงออกถึงความต้องการไม่เหมือนกันแต่
อย่างน้อยที่สุดก็จะมีขั้นพื้นฐานที่เหมือนกันเป็นลำดับไป แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าได้รับการ
ตอบสนองความต้องการระดับใดมากน้อยเพียงไหนซึ่งมาสโลว์ สรุปว่า

1. มนุษย์มีความต้องการและความต้องการนี้มีตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด
 2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วย่อมสิ้นสุดลงและความต้องการใหม่ที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดขึ้น

3. มนุษย์เรามีความต้องการตามลำดับขั้นของความสำคัญจากต่ำไปหาสูง มาสโลว์ ตั้งเป็นสมมติฐานเรียกว่า ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ 5 ลำดับ คือ

1. ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย
2. ความต้องการด้านความปลอดภัย
3. ความต้องการในสังคม
4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ
5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต

จากแนวคิดของมาสโลว์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมแล้ว จะเห็นว่าการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับทางราชการนั้น บางครั้งก็เพื่อต้องการมีชื่อเสียงเกียรติยศหรือต้องการยอมรับยกย่องจากสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการที่นักธุรกิจหรือพ่อค้ามีฐานะที่ร่ำรวยเมื่อมีทรัพย์สินสมบัติเพียงพอแล้วแต่ก็ยังต้องการมีชื่อเสียงหรือต้องการได้รับการยกย่องจากสังคมโดยเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางราชการในรูปแบบต่าง ๆ

รวิฬ เบญจาทิภูล (2529 ; อ้างถึงใน วิรัตน์ หมั่นจินะ, 2544 : 19) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพเศรษฐกิจสังคมการเมืองการปกครองความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำเช่นกำนันผู้ใหญ่บ้าน
3. รางวัลตอบแทนเช่นค่าตอบแทนแรงงาน

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2541 : 61-62) กล่าวถึง ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวของชาวชนบทเองแยกเป็นประเด็นสำคัญ คือ
 - 1.1 ขาดนิสัยการทำงานร่วมกันอย่างจริงจังและถาวร
 - 1.2 ชาวชนบทประกอบอาชีพเกษตรที่เต็มไปด้วยความไม่แน่ใจว่าจะได้รับประโยชน์โดยตรงในระยะสั้น
 - 1.3 ชาวชนบทอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ทำให้หวังพึ่งบุคคลภายนอก
 - 1.4 ทราบว่าตนฐานะต่ำต้อยในสังคมกลัวคนภายนอกดูถูก
 - 1.5 ไม่คุ้นเคยกับการฝึกให้วางแผน

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวเจ้าหน้าที่หรือระบบราชการ
 - 2.1 นโยบายมาจากเบื้องบน
 - 2.2 การจัดสรรงบประมาณส่วนกลางไม่สัมพันธ์กับโครงการ
 - 2.3 บริหารแบบสั่งจากเบื้องบนยากลำบากในการมีส่วนร่วม
 - 2.4 ถือความพอใจผู้บังคับบัญชาและกิจกรรมเป็นหลัก
 - 2.5 เจ้าหน้าที่เข้าใจว่าตนเองฐานะสูงกว่าชาวชนบท
 - 2.6 ชอบทำงานในสำนักงาน
 - 2.7 ไม่ต้องการให้ชาวชนบทรวมตัวกันอย่างแท้จริง

อรอนงค์ ธรรมกุล (2539 : 21) ยังได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นไว้ด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่ 1) ด้านความผูกพันเป็นเครือญาติและความผูกพันในชุมชน 2) ด้านการมีภาวะทางเศรษฐกิจ และ 3) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายในหมู่บ้าน

โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977 : 143-158 ; อ้างถึงใน อรอนงค์ ธรรมกุล, 2539 : 19) ได้กล่าวถึง ภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ปัจจัยกายภาพและชีวภาพ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยด้านประวัติศาสตร์

ซิงค์ (Singh, 1953 ; อ้างถึงใน เฉชา เลิศวิสัย, 2540 : 43) สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคมไว้ว่ามีปัจจัยถึง 32 ตัว ที่มีส่วนร่วมกำหนดระดับการมีส่วนร่วมทางสังคม ได้แก่ อายุ เพศ สุขภาพ ระยะเวลาอาศัยในชุมชน ระยะห่างของการตั้งบ้านเรือน ขนาดของครอบครัว มาตรฐานทางสังคมของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับความเป็นอยู่ การครอบครองที่ดิน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และสัญชาติ พื้นเพทางครอบครัว ลำดับชั้นทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคม ความสนใจ ความเฉลียวฉลาด การอบรมทางพฤติกรรม ทักษะคิด ข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยมทางสังคม ความเชื่อในตนเอง ความเชื่อและการแสดงออกทางพฤติกรรม ความพึงพอใจการเป็นผู้นำและการตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรม

โรเจอร์ (Roger, 1979 ; อ้างถึงใน อัครณี ช่างเกวียน, 2540 : 33-34) กล่าวว่า ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ ๆ คือ การติดต่อสื่อสารและลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ โดย

1. ปัจจัยช่องทางการสื่อสารเป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสาร มี 2 ลักษณะ คือ 1) ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการสื่อสารเช่นหนังสือพิมพ์นิตยสารวารสารและหนังสือประเภทอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้กระจายข่าวสารสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้ และ 2) ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (Person Characteristic) ประกอบด้วย อายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ขนาดที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง รวมถึงระดับการศึกษา

เพอร์รี่, มอยส์เซอร์ และเดย์ (Parry, Moyser and Day, 1978 ; อ้างถึงใน ศิริณา สถาพรจนา, 2541 : 22-30) ได้รวบรวมแนวคิดการอธิบายการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. Instrumental Participation ซึ่งเป็นการมองว่าการมีส่วนร่วมมีฐานะเป็นเครื่องมือ โดยพิจารณา 2 ทฤษฎี ดังนี้

1.1 ทฤษฎีทางจิตวิทยาทางสังคม (Socio – psychological Theory) เป็นการอธิบายว่าบุคคลจะให้การมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนเป้าหมายของตนเองด้วยการใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุดและก่อให้เกิดผลสูงสุดโดยเป้าหมายนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรืออาจเป็นความสนใจส่วนตัวในวงแคบดังที่ อัลมอนด์ และเวอร์บา (Almond and Verba, 1965 : 17-23) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่พลเมืองพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อรัฐบาลให้ปฏิบัติในทางที่พลเมืองนำเสนอ” โดยเหตุผลก็คือการตัดสินใจเข้าร่วมของบุคคลเป็นผลมาจากแรงผลักดันทางสังคม (Social Forces) ที่กระทบต่อความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับชีวิตทางการเมืองของเขา โดยเฉพาะความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการกระทำต่าง ๆ ที่เขาอาจจะกระทำ แนวคิดจิตวิทยาสังคมมีองค์ประกอบสำคัญที่ผลักดันให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมซึ่ง อัลมอนด์ และเวอร์บา เรียกว่า “Socio-economic Status Model” (สถานภาพเศรษฐกิจและสังคม)

1.2 ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Theory) ซึ่งตามแนวคิดของ Barnes and Kaase (1979) กล่าวว่า “เหตุผลสำคัญที่ทำให้บางคนมีส่วนร่วมและบางคนไม่มีส่วนร่วมก็คือ ผู้เข้าร่วมได้พิจารณาแล้วว่าการกระทำนั้นมีแนวโน้มว่าจะนำประโยชน์มาให้มากกว่าต้นทุนที่ใช้ไป” ซึ่งแนวคิดนี้ได้เสนอว่าบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเริ่มด้วย 1) การพิจารณาถึงประเด็นความต้องการและปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ตลอดจนความสนใจทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งมีความหลากหลายของ “ประเด็นสาธารณะ” (Publics Issue) และ

2) ความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientation) ซึ่งหมายถึงทัศนคติบางประการที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

เพอร์สัน (Person, 1966 ; อ้างถึงใน สุวรรณ มานะโรจนานนท์, 2542 : 15) ได้อธิบายว่าการกระทำของมนุษย์ (Action of Anyone) จะขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกซึ่งวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดความคิดความเชื่อค่านิยมของบุคคล

ไครตัน (Creighton, 1977 ; อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2543 : 158-161) พบว่าการที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ คือ 1) ความใกล้ชิดปัญหา 2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ 3) การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ 4) ประเด็นทางด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม 5) ค่านิยม และ 6) อำนาจที่ได้รับการมอบหมายตามกฎหมาย นอกจากนี้ประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วมปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญคือการให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วมหรือการไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอและต้องแสดงให้เห็นชัดเจนเพื่อให้ประชาชนเห็นช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมได้ถ้าเขาต้องการที่จะมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

1. ความหมายของการวางแผน

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541 : 149 -151) กล่าวว่า การวางแผน (Planning) เกี่ยวข้องกับการกำหนด (การเลือก) ภารกิจ (Mission) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ตลอดจนกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจการเลือกระหว่างทางเลือกปฏิบัติในอนาคต ดังนั้น แผน (Plan) จะบอกเหตุผล (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้ การวางแผน (Planning) จะเป็นการสร้างสะพานเพื่อให้เดิน ไปถึงสิ่งที่ต้องการจากผลของการวางแผนจะได้แผนออกมาแผนจึงเป็นเครื่องมือ (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย การวางแผนเป็นขั้นแรกของกระบวนการ การบริหารเป็นกระบวนการในการพิจารณาลักษณะองค์การในอนาคตการเลือกและปฏิบัติการที่มีประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในอนาคตแผน หมายถึงข้อความที่แสดงการกระทำที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงซึ่งนำเสนอเพื่อช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์แผน เป็นวิธีการ หรือการปฏิบัติซึ่งผู้บริหารตั้งใจที่จะใช้ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

2. ความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนา

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 3) ได้ให้ความหมายและวัตถุประสงค์ของการวางแผนพัฒนาไว้ ดังนี้ 1) เป็นการลดความไม่แน่นอนและปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 2) ทำให้เกิดการยอมรับแนวความคิดใหม่ ๆ เข้ามาในองค์กร 3) ทำให้การดำเนินการขององค์กรบรรลุเป้าหมายที่ปรารถนา 4) เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อน และ 5) ทำให้เกิดความแจ่มชัดในการดำเนินงานเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในอนาคตอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินอยู่

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 3-4) ได้ระบุประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาไว้ ดังนี้

1. บรรลุจุดมุ่งหมายการวางแผนทุกครั้งจะมีจุดหมายปลายทางเพื่อให้องค์กรบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
2. ประหยัด ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในงานต่าง ๆ ที่ทำซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ อย่างคุ้มค่านับว่าเป็นการลดต้นทุนที่ดี ก่อให้เกิดการประหยัดแก่องค์กร
3. ลดความไม่แน่นอนการวางแผนช่วยลดความไม่แน่นอนในอนาคตเพราะการวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตและได้หาแนวทางพิจารณาป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว
4. เป็นเกณฑ์การควบคุมการวางแผนช่วยให้ผู้บริหารได้กำหนดหน้าทางการควบคุมขึ้น
5. ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการสร้างสรรค์การวางแผนเป็นพื้นฐานด้านการตัดสินใจ และเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ เนื่องจากเกิดจากการระดมปัญญาของคณะผู้ทำงาน
6. พัฒนาแรงจูงใจการวางแผนเป็นเครื่องมือฝึกและพัฒนาแรงจูงใจที่ดีสำหรับผู้บริหาร
7. พัฒนาการแข่งขัน การวางแผนที่มีประสิทธิภาพทำให้องค์กรมีการแข่งขันมากกว่าองค์กรที่ไม่มีหรือมีการวางแผนที่ขาดประสิทธิภาพ
8. ทำให้เกิดการประสานงานที่ดีการวางแผนทำให้อุบัติการณ์ต่าง ๆ ที่จัดวางไว้มุ่งไปที่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

3. หลักการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม

กรมการปกครอง (2543 : 14-15) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาคม หมายถึง ประชาชนในชุมชนจะต้องดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแกนหลักของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมคิดกำหนดความต้องการ ให้ประชาชนร่วมดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบ ให้ประชาชนเป็นผู้รับผลประโยชน์

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

1. ร่วมคิดกำหนดความต้องการองค์การบริหารส่วนตำบลต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาหรือเป้าหมายการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลกล่าวคือ เป็นการหล่อหลอมความต้องการของประชาชนที่หลากหลายเพื่อกำหนดเป็นภาพแห่งความสำเร็จที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้และสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้จะต้องร่วมกันกำหนดแนวทางการทำงานที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จของวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายการพัฒนาซึ่งจำเป็นต้องใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ประกอบกับแนวคิดวิทยาการใหม่ ๆ ในการกำหนดยุทธศาสตร์ โดยจะต้องเลือกแนวทางที่ดีที่สุด เหมาะสมกับสภาพพื้นที่สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และทิศทางการพัฒนาประเทศ
2. ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหลังจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลและประชาคมได้ร่วมกันคิดกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ซึ่งเปรียบเทียบได้กำหนดจุดหมายที่จะเดินให้ถึงและกำหนดเส้นทางการเดินทางต่อไปจะต้องกำหนดวิธีการเดินไปสู่จุดหมายก็คือ การกำหนดแผนงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งสามารถให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ใน 2 ลักษณะ
 - 2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งผู้แทนชุมชนกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มอื่น ๆ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพิจารณาความเหมาะสมของแผนพัฒนาหรือ โครงการ
 - 2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลควรเปิดโอกาสให้ชุมชนระดับหมู่บ้านหรือกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้เสนอแผนงานหรือโครงการที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มหรือชุมชนนั้น เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้พิจารณาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นแผนงานหรือโครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

3. ให้ประชาชนได้รับรู้ตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแผนงานโครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งระยะสั้นและระยะปานกลาง โดยการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ก่อนจะเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาเห็นชอบ

4. องค์การบริหารส่วนตำบลต้องใช้แผนงานพัฒนาเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อสนองตอบปัญหาความต้องการของประชาชน และเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 59 โดยใช้แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแนวทางการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

5. ให้ประชาชนร่วมปฏิบัติ ติดตามและประเมินผลการนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกิจกรรมและโครงการที่ต้องใช้งบประมาณจะต้องผ่านกระบวนการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณ และได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและได้รับการอนุมัติจากนายอำเภอก่อน

5.1 การร่วมปฏิบัติให้กลุ่มต่าง ๆ หรือประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาเข้าร่วมดำเนินการตาม โครงการในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ให้กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นต้น

5.2 ให้ประชาชนได้ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง โปร่งใส โดยให้ผู้แทนชุมชนตามข้อเสนอของประชาคมร่วมเป็นกรรมการในกระบวนการจัดซื้อ-จัดจ้าง

5.3 การติดตามประเมินผลการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมปฏิบัติงานทำให้ทราบความก้าวหน้าของโครงการ ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นหลังสิ้นปีงบประมาณองค์การบริหารส่วนตำบลจะจัดประชุม เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานและเปิด โอกาสให้ประชาชนได้ประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับจริง

4. กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนา

มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายฉบับ แต่ที่ประมวลผลได้ มีดังนี้

4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติถึงแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยรัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน ดังต่อไปนี้ มาตรา 87 (1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นมาตรา 87 (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

4.2 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่จัดแผนพัฒนาท้องถิ่นตนเอง และต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น

4.3 พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการปกครองส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 1 กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบในการบริหารราชการองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติระเบียบและข้อบังคับทางราชการมาตรา 40 (3) กำหนดให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบายแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ และข้อบังคับทางราชการ

4.3 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้กำหนดประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้ 2 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายความว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อำเภอ และแผนชุมชน และ 2) แผนพัฒนาสามปี หมายความว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าที่ครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

5. การจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

5.1 องค์การจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์การจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

5.1.1 คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารท้องถิ่น ประธานกรรมการ 2) รองนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทุกคน กรรมการ 3) สมาชิกสภาท้องถิ่นที่สภาท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน กรรมการ 4) ผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน กรรมการ 5) ผู้แทนภาคราชการและ/หรือรัฐวิสาหกิจกรรมการที่ผู้บริหารคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน 6) ผู้แทนภาคประชาคมท้องถิ่น กรรมการคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนแต่ไม่เกินหกคน กรรมการ 7) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการ/เลขานุการ และ 8) หัวหน้าส่วนที่มีหน้าที่จัดทำแผนผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยพิจารณาจาก 1) อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สุขของประชาชน เช่นการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การผังเมือง เป็นต้น 2) ภารกิจถ่ายโอนตามกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ กลุ่มจังหวัดและจังหวัด โดยให้เน้นดำเนินการในยุทธศาสตร์ที่สำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง เช่นการแก้ไขปัญหาความยากจน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น 4) กรอบนโยบาย ทิศทางแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด 5) นโยบายของผู้บริหารที่แถลงต่อสภาท้องถิ่น และ 6) แผนชุมชน

2. ร่วมจัดทำร่างแผนพัฒนา เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำร่างแผนพัฒนาในการจัดทำร่างแผนพัฒนา ให้เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งนำปัญหาความต้องการจากแผนชุมชนที่เกินศักยภาพของชุมชนที่จะดำเนินการเองได้มาพิจารณาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาแต่หากเกินศักยภาพของเทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ให้เสนอปัญหาความต้องการไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดและให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดนำมาพิจารณาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามอำนาจหน้าที่

3. พิจารณาร่างแผนพัฒนาและร่างแผนการดำเนินงาน

4. ให้ความเห็นชอบร่างข้อกำหนดขบจ่ายและรายละเอียดของงาน

แล้วเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

5. พิจารณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา

6. แต่งตั้งที่ปรึกษาคณะกรรมการหรือคณะทำงานอื่นเพื่อช่วย

ปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร

7. ในกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลให้คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ประสานกับประชาคมหมู่บ้านในการรวบรวมวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลด้วย

5.1.2 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1) ปลัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ประธานกรรมการ 2) หัวหน้าส่วนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทุกคน กรรมการ 3) ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นจำนวนสามคน กรรมการ 4) หัวหน้าส่วนที่มีหน้าที่จัดทำแผนกรรมการ/เลขานุการ และ 5) เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นที่ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่จัดทำร่างแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นกำหนดจัดทำร่างแผนการดำเนินงานจัดทำร่างข้อกำหนดขอบข่ายและรายละเอียดของงานที่จะมอบหมายให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกดำเนินการเพื่อเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

5.2 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546 : 31)

5.2.1 ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผน

1) หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งแจ้งผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์ ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีเพื่อให้ผู้บริหารทราบถึงภารกิจที่จะต้องดำเนินการต่อไปและดำเนินการเสนอโครงการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

2) หน่วยงานที่รับผิดชอบแจ้งโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ได้แก่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นหน่วยงานภายในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และประชาคม

5.2.2 ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

1) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาจะสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องปัญหาความต้องการของท้องถิ่นรวมทั้งสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด อำเภอและนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2) คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นจัดการประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นประชาคมท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพิจารณา โดยในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในครั้งแรก ให้เวทีการประชุมร่วมดังกล่าวคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาที่สมควรนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสามปีเพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาจัดทำโครงการกิจกรรมในแผนพัฒนาสามปีต่อไปแต่สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีครั้งต่อไป (เมื่อครบรอบหนึ่งปี) ให้เวทีประชุมร่วมพิจารณาทบทวนดูว่าจากยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนาที่ได้คัดเลือกและ โครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ยังมีความเหมาะสมหรือไม่ซึ่งในขั้นตอนนี้ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในปีต่อไปจะสามารถคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาที่จะนำมาใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปีได้รวมทั้งกำหนด โครงการหรือกิจกรรมที่จะเพิ่มเติมหรือตัดทอนลงได้

3) เมื่อได้แนวทางการพัฒนาแล้วเวทีการประชุมร่วมพิจารณาว่าจะมีโครงการหรือกิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแนวทางการพัฒนาที่คัดเลือกมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา

4) โครงการและกิจกรรมที่พิจารณากำหนดอาจมีเป็นจำนวนมากดังนั้นในขั้นตอนนี้จะต้องมีดำเนินการ ดังนี้

4.1) พิจารณาความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างยุทธศาสตร์หรือระหว่างแนวทางการพัฒนา เช่น ใน “ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก” ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยเวทีประชุมร่วมได้กำหนด “โครงการพัฒนาด้านการตลาด” ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์กับ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว” ซึ่งได้กำหนด “แนวทางการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม” โดยได้กำหนดโครงการปรับปรุงสถานที่ประวัติศาสตร์ปราสาทเก่าหากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า โครงการทั้งสองที่มาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะยุทธศาสตร์กันแต่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนกันได้ในการเสริมสร้างรายได้แก่ประชาชนโดยการนำผลิตภัณฑ์มาขายให้นักท่องเที่ยวซึ่งหากกำหนดในแผนพัฒนาสามปีแล้วจะต้องกำหนดห้วงเวลาการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน

4.2) ให้พิจารณานำโครงการและกิจกรรมจากแผนชุมชนที่เกิดขีดความสามารถในการดำเนินการของชุมชน ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

4.3) มีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรมเพื่อที่จะบรรจุลงในแผนพัฒนาสามปีได้อย่างเหมาะสมและนอกจากนั้นยังเป็นการจัดลำดับโครงการไว้

เพื่อทำแผนพัฒนาสามปีในช่วงถัดไปด้วยเนื่องจากการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาอาจจะต้องใช้เวลาต่อเนื่องนานกว่าสามปี ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องพิจารณาแนวทางการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่ต่อเนื่องไปในระยะยาวด้วย ซึ่งอาจจะยังไม่สามารถระบุไว้ในช่วงสามปีของการจัดทำแผนพัฒนาได้ อาทิ โครงการจัดการขยะมูลฝอยอาจมีกิจกรรมหลากหลายที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

5.2.3 ชั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลที่จำเป็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปีแนวทางการพัฒนาที่เลือกต้องการข้อมูลประเภทใดเป็นพิเศษต้องการข้อมูลของช่วงเวลาใดและจะเก็บข้อมูลจากแหล่งใด เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมได้อย่างถูกต้อง โดยในการเก็บรวบรวมจะต้องเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลภายในองค์กรและข้อมูลภายนอกองค์กรเพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์ SWOT (การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) ได้

2) การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ

2.1) การประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สรุปผลการพัฒนาที่ผ่านมาและนำเสนอที่ประชุม ประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นประชาคมท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินผลการพัฒนาท้องถิ่นในรอบปีที่ผ่านมาโดยประเมินทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

2.2) การคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาหลังจากการประเมินผลการพัฒนาในรอบปีที่ผ่านมาแล้ว ให้ที่ประชุมตามข้อ 1 ร่วมกันคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารวมทั้งสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาคมหรือชุมชนในห้วงระยะเวลาสามปี ในกรณี que เห็นว่ายุทธศาสตร์พัฒนาใดที่ยังมิได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาแต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกำหนดขึ้นใหม่ ก็อาจกำหนดขึ้นได้แต่ทั้งนี้ต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุผลและวัตถุประสงค์ที่มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น

2.3) การจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ จะมีแนวทางการพัฒนาหลากหลายซึ่งล้วนแล้วแต่มีความจำเป็นในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งสิ้นแต่มีความสำคัญความจำเป็นเร่งด่วนมากน้อยแตกต่างกัน ที่ประชุมตามข้อ 1 จะต้องร่วมกันจัดเรียงลำดับความสำคัญของแนว

ทางการพัฒนาการจัดลำดับความสำคัญดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าแนวทางการพัฒนาที่ถูกจัดลำดับความสำคัญอยู่ในลำดับหลัง ๆ จะไม่ต้องนำมาปฏิบัติ เพราะการที่จะกำหนดแนวทางการพัฒนาทุกแนวทางได้รับการพิจารณาแล้วว่าต้องดำเนินการแต่ในห้วงระยะเวลาสามปีของแผนพัฒนาสามปีนั้นอาจมีแนวทางที่จำเป็นต้องนำมาเน้นการปฏิบัติวิธีการจัดลำดับความสำคัญมีหลายวิธีตั้งแต่วิธีง่าย ๆ คือ ประชุมตกลงกันหรืออาจใช้วิธีการลงคะแนนคัดเลือกโดยใช้บัตรลงคะแนน เพื่อมารวมคะแนนและจัดลำดับวิธี การจัดลำดับความสำคัญที่เป็นวิทยาศาสตร์อาจใช้วิธีจัดลำดับมาตรา (Rating Scale) หรือวิธีกราฟประเด็นกลยุทธ์ (Strategic Issues Graph) หรือวิธีอื่น ๆ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งสามารถเลือกวิธีการปฏิบัติได้ตามความเหมาะสม

2.4) การตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาในห้วงสามปี หลังจากจัดลำดับแนวทางการพัฒนาแล้วที่ประชุมจะตัดสินใจว่าจะนำแนวทางการพัฒนาเหล่านั้นมาดำเนินการแต่ในการตัดสินใจเลือกนั้น ควรจะได้วิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะในการจัดลำดับความสำคัญอาจใช้การตัดสินใจของแต่ละบุคคลเป็นหลักดังนั้นเพื่อทบทวนและยืนยันการจัดลำดับว่ามีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริงหรือไม่จึงควรนำแนวทางการพัฒนาทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อีกครั้ง

5.2.4 ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา

1) หลังจากได้แนวทางการพัฒนาในช่วงสามปีแล้วให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาคัดเลือกวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนามาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา โดยพิจารณาคัดเลือกวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี โดยนำวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นแล้วแต่อาจนำมาปรับให้ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงสามปี

2) ในขั้นตอนนี้ที่ประชุมจะร่วมกันพิจารณากำหนดโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาที่จะต้องดำเนินการตามแนวทางที่คัดเลือกและ โดยที่กิจกรรมที่จะดำเนินการ ย่อมมีความหลากหลายซึ่งที่ประชุมจะต้องพิจารณาในประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1) พิจารณากิจกรรมที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาที่กำหนดอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้โครงการหรือกิจกรรมที่ครบถ้วนซึ่งอาจจะมีทั้งโครงการ/กิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเองโครงการหรือกิจกรรมที่ร่วมดำเนินการกับหน่วยงานอื่นหรือ โครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นเป็นผู้ดำเนินการ

2.2) พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของโครงการหรือกิจกรรม
ควรพิจารณาทั้งภายในแนวทางเดียวกันและระหว่างแนวทางการพัฒนา

2.3) พิจารณาถึงความเชื่อมโยงของกิจกรรมทั้งในด้านกระบวนการ
ดำเนินงานและในด้านผลการดำเนินการ เพื่อบรรจุกิจกรรมลงในปีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง
เหมาะสม

2.4) พิจารณาคัดเลือกโครงการหรือกิจกรรมจากความจำเป็นเร่งด่วน
ขีดความสามารถทางทรัพยากรการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นความเชื่อมโยงของ
กิจกรรมและระยะเวลาที่จะดำเนินการ

5.2.5 ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำรายละเอียดโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาคัดเลือก
โครงการที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปีมาจัดทำรายละเอียดโครงการ ในด้าน
เป้าหมาย ผลผลิต ผลลัพธ์ งบประมาณ ระยะเวลาผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยเน้น
การศึกษารายละเอียดของกิจกรรมจะดำเนินการในปีแรกของแผนพัฒนาสามปีเพื่อให้สามารถ
นำไปจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

5.2.6 ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี

1) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จัดทำร่าง
แผนพัฒนาสามปี โดยมีเค้าโครง ประกอบด้วย 7 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 สภาพ
ทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนที่ 3 ผลการพัฒนาท้องถิ่นในปีที่
ผ่านมา ส่วนที่ 4 สรุปผลยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ส่วนที่ 5 ยุทธศาสตร์และแนว
ทางการพัฒนาในช่วงสามปี ส่วนที่ 6 บัญชีโครงการหรือกิจกรรม และส่วนที่ 7 การติดตามและ
ประเมินผลการนำแผนพัฒนาสามปีไปปฏิบัติ

2) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดเวที
ประชาคม ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่นและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องเพื่อเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีและรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะแล้วนำไป
ปรับปรุงแผนพัฒนาสามปีให้สมบูรณ์ต่อไป

3) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนำร่าง
แผนพัฒนาสามปีที่ปรับปรุงแล้วเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อพิจารณา

5.2.7 ขั้นตอนที่ 7 การอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

1) คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปีเพื่อเสนอ
ผู้บริหารท้องถิ่น

2) ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปีและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีโดยผ่านการให้ความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น

5.3 การติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น

5.3.1 คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น

ประกอบด้วย 1) สมาชิกสภาท้องถิ่นสภาท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน 2) ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน 3) ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน 4) หัวหน้าส่วนการบริหารที่คัดเลือกกันเองจำนวนสองคน และ 5) ผู้ทรงคุณวุฒิที่บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน โดยให้คณะกรรมการเลือกกรรมการหนึ่งคนทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการ และกรรมการอีกหนึ่งคนทำหน้าที่เลขานุการของคณะกรรมการ

5.3.2 คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นมีอำนาจ

หน้าที่ ดังนี้ 1) กำหนดแนวทางวิธีการในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา 2) ดำเนินการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา 3) รายงานผลและเสนอความเห็นซึ่งได้จากการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาต่อผู้บริหารท้องถิ่น และ 4) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยปฏิบัติงานตามสมควร

บริบทองค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ

ประวัติการตั้งถิ่นฐานชาวบ้านท่าค้อส่วนมากเป็นพวกลาวพรวน หรือศรีโคตรบูรณ์ และบางส่วนอพยพมาจากเขมรราชู ซึ่งเดินทางมาค้าขายและตั้งบ้านเรือนอยู่เริ่มตั้งถิ่นฐานเมื่อ พ.ศ. 240 มีชื่อว่าบ้านห้วยน้ำแจ่วอยู่บนสองฝั่งของห้วยบังกอ การตั้งถิ่นฐานได้รวมเอาบ้านคำพอกเหล่าภูมิ และบางส่วนของตำบลขามเฒ่าเป็นตำบลท่าค้อ ชื่อท่าค้อ ชาวบ้านแต่เดิมจะมาตักน้ำ หรือจะมาบ้านท่าค้อต้องนั่งเรือข้ามห้วยบังกอ และขึ้นเรือที่ทำซึ่งมีต้นค้อใหญ่อยู่หนึ่งต้นอยู่ริมฝั่ง (หน้าวัดโพธิ์ไทรปัจจุบัน) จึงเป็นสัญลักษณ์เรียกแทนชื่อบ้าน และจากบ้านห้วยน้ำแจ่วเดิม ก็เปลี่ยนมาเป็นบ้านท่าค้อทุกวันนี้

ลักษณะสภาพภูมิประเทศสภาพภูมิประเทศของตำบลท่าค้อ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ มีลักษณะลาดเอียงจากทางทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกของตำบล ลงสู่แม่น้ำโขง พื้นที่ส่วนใหญ่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 160 เมตร

ศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงมีศูนย์รวมจิตใจเป็นวัด และมีขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับข้อต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร เมื่อมีงานบุญชาวบ้านจะร่วมมือกันเป็นอย่างดี

การศึกษา ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากรายงานผลการสำรวจข้อมูลระดับตำบล (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549 : 22) พบว่า ประชากรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 48.22 ของจำนวนประชากรทั้งหมด จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่ได้ศึกษาต่อ รองลงมาร้อยละ 13.74 และ 3.52 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และปริญญาตรีแล้ว ไม่ได้ศึกษาต่อ ตามลำดับ

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ มีเนื้อที่โดยประมาณ 50.48 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 30,918 ไร่ มีหมู่บ้านทั้งหมด 14 หมู่บ้าน มีอาณาเขตทิศเหนือ จดเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนครพนม ทิศใต้จดเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลขามเฒ่า ทิศตะวันออกจดแม่น้ำโขง และทิศตะวันตกจดเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองญาติ

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรแยกเป็นรายหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		เพศชาย (คน)	เพศหญิง (คน)	รวม (คน)	
1. หนองจันทร์	1	380	416	796	279
2. เมืองเก่า	2	341	372	713	157
3. ท่าค้อเหนือ	3	245	246	491	142
4. ท่าค้อใต้	4	291	326	617	168
5. หนองเซา	5	239	230	469	144
6. โลกไก่อูเซา	6	335	329	664	183
7. ดอนม่วง	7	315	373	688	165
8. นาหลวง	8	394	412	806	214
9. บุ่งเวียน	9	57	55	112	37
10. ดงหมู	10	445	456	901	252
11. ใหม่แสงอรุณ	11	283	314	597	174
12. นาหลวง	12	415	423	838	208
13. หนองจันทร์	13	287	287	574	136
14. หนองจันทร์	14	302	282	584	163
รวมทั้งสิ้น		4,329	4,521	8,850	2,422

2. สภาพเศรษฐกิจ

จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การประกอบอาชีพ สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานการสำรวจข้อมูลตำบล พบว่า มีครัวเรือนที่ทำนาเป็นอาชีพหลักลำดับแรก คิดเป็นร้อยละ 51.41 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด โดยมีแรงงานภาคเกษตร เฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน แรงงานนอกภาคเกษตร เฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน อาชีพรองลงมาเป็นการรับจ้างและค้าขาย และพบว่า มีจำนวนครัวเรือนที่สมาชิกออกไปทำงานนอกจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 12.47 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และไม่มีงานทำเพียงร้อยละ 3.51 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

2.2 การถือครองที่ดิน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549 : 22) รายงานว่าจำนวนครัวเรือนเกษตรมีอยู่ร้อยละ 68.95 ของครัวเรือนทั้งตำบล มีการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร เฉลี่ย 11.52 ไร่ต่อครัวเรือน เนื้อที่ทำเกษตรที่อยู่ในเขตชลประทานเพียงประมาณร้อยละ 3.42 ของเนื้อที่ตำบล โดยมีครัวเรือนเกษตรที่ทำกินแบบผสมผสาน หรือจัดการที่ดินตามหลักการทฤษฎีใหม่ 9 ครัวเรือน เนื้อที่รวม 52 ไร่ แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลรายงานว่า เกษตรกรจะถือครองพื้นที่ดินทำกินเป็นของตนเองเกือบทั้งหมด โดยมีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนดที่ดินประมาณร้อยละ 90 ที่เหลือเป็น น.ส.3 ก และอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 10

2.3 การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อพัฒนาการเกษตร ตำบลทำคือมีการรวมกลุ่มของเกษตรกร โดยได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ซึ่งได้แก่

2.3.1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านดอนม่วง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเมืองเก่าพัฒนา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โคกไก่อ่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านท่าคือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านท่าคือร่วมใจ และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านดงหนู

2.3.2 กลุ่มยุวเกษตรกร 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มยุวเกษตรกรเมืองเก่าพัฒนา กลุ่มยุวเกษตรกรดอนม่วงสามัคคี กลุ่มยุวเกษตรกรนาหลวงสามัคคี กลุ่มยุวเกษตรกรบ้านใหม่แสงอรุณ

นอกจากนี้ยังมีวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้น เพื่อนำภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการผลิตสินค้า บริการหรือการอื่น ๆ และเพื่อเชื่อมโยงสินค้าในเครือข่าย เป็นการยกระดับมาตรฐานสินค้าให้สูงขึ้น อีกทั้งสามารถจดสิทธิบัตรและขอการรับรองจากส่วนราชการ เช่น อย. และหน่วยงานมาตรฐานสินค้าอื่น ๆ ได้ สามารถจำแนกได้ 1 ประเภท ดังต่อไปนี้ ประเภทการผลิตจักสาน คือ กลุ่มแม่บ้านจักสานบ้าน

คอนม่วง นอกจากนี้ประชาชนยังมีการรวมกลุ่ม เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากสินค้า OTOP ประจำตำบลทำคือ ระดับ 3 ดาว ประเภทเครื่องจักสาน บ้านหนองเขา หมู่ที่ 5 ถนนชยางกูร ตำบลทำคือ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

3. ผลผลิตทางการเกษตร

3.1 พืชเกษตรกรปลูกพืชทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง ระบบการผลิตของเกษตรกรจะเป็นการทำเกษตร โดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ซึ่งพอสรุปได้เป็น 4 ระบบ ดังนี้ ระบบที่ 1 ทำนาเพียงอย่างเดียว ระบบที่ 2 ทำนา เลี้ยงโค-กระบือ ระบบที่ 3 ทำนา ไร่นาสวนผสม ระบบที่ 4 ทำนา ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์โดยใช้ปัจจัยการผลิตและเงินทุนจากบริษัทมหาชนได้) ข้าวโพดหวานฝักสด หรือมะเขือเทศ หรือยาสูบ หรือพืชผักนอกจากนี้เกษตรกรยังปลูกไม้ผลพวก มะม่วง ขนุน ส้มโอ ฝรั่ง โดยได้รับการส่งเสริมจากทางราชการ

3.2 ปศุสัตว์ ตำบลทำคือ มีสัตว์เลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ โค-กระบือ นิยมปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติ มีการให้วัคซีนป้องกัน โรคระบาดทุกปี พันธุ์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง จำนวนที่เลี้ยงประมาณอย่างละ 3 ตัวต่อครัวเรือน เกษตรกรกำลังดำเนินการรวมกลุ่มและฟื้นฟูอาชีพการเลี้ยง โค-กระบือ ไว้ใช้งานในไร่นา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานปศุสัตว์ อำเภอเมือง สถานีพืชอาหารสัตว์ จังหวัดนครพนม และสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์นครพนม กรมปศุสัตว์นอกจากนี้เกษตรกรจะนิยมเลี้ยงสัตว์ปีก เช่น ไก่พื้นเมือง ไก่ชน และเป็ดเทศ ไข่บริโภค และจำหน่าย เกษตรกรไม่นิยมทำวัคซีนป้องกัน โรคระบาดของสัตว์ปีก ทำให้ไก่เป็น โรคระบาดทุกปี

3.3 ประมง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549 : 23) จากรายงานผลการสำรวจข้อมูลของตำบล พบว่า มีจำนวนครัวเรือนที่ทำประมงน้ำจืด และจำนวนครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด เพื่อจำหน่ายเป็นหลัก 98 ครัวเรือน และ 18 ครัวเรือน ตามลำดับ ขณะเดียวกันมีครัวเรือนที่ทำประมงน้ำจืดและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบริโภค 43 และ 18 ครัวเรือน ตามลำดับ

4. การอุตสาหกรรม

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครพนม รายงานว่า พ.ศ. 2548 มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภท 2 และ 3 ตั้งอยู่ในตำบลทั้งสิ้น 18 โรง เงินทุน 134.086 ล้านบาท การจ้างงาน 134 คน จำแนกอุตสาหกรรมตามลักษณะการผลิตได้ 5 ประเภท คือ อุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมเคมีและพลาสติก อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ และอุตสาหกรรม

บริการ ประเภทอุตสาหกรรมที่มีจำนวนโรงงานมากที่สุด ได้แก่ อุตสาหกรรมก่อสร้างมีจำนวน 8 โรง หรือคิดเป็นร้อยละ 44.44 ของจำนวน โรงงานอุตสาหกรรมทั้งตำบล ในจำนวนดังกล่าวนี้เป็นโรงงานอุตสาหกรรมและกรวด 4 โรง โรงขุดหรือลอกกรวดและทราย 3 โรง และโรงงานทำคอนกรีตผสมเสร็จ 1 โรง การส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมของรัฐนั้น ควรวางหลักการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีลำดับความสามารถของการจ้างงาน (ไม่รวมผู้บริหารและช่างเทคนิค) ต่อเงินทุน 1 แสนบาทมากกว่าการเพิ่มผลผลิตในที่นี้พบว่าอุตสาหกรรมการเกษตรมีการจ้างงานสูงสุดกล่าวคือ จ้างงานประมาณ 42 คนต่อเงินทุน 1 แสนบาท ขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2549) รายงานว่าโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมในพื้นที่ตำบลนั้น เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็กที่สีข้าวได้น้อยกว่าวันละ 5 เกวียน จำนวน 15 โรง และยังมีโรงสีข้าวขนาดกลางที่สีข้าวได้วันละ 5-20 เกวียน อีก 3 โรงสำหรับจำนวน โรงงานอุตสาหกรรมที่มีคนทำงานน้อยกว่า 10 คน มีเพียง 2 โรง

5. รายได้ หนี้สินและแหล่งเงินเชื่อ

5.1 รายได้แผนพัฒนาการเกษตรรายงานว่า ประชากรของตำบลทำคือ มีรายได้เฉลี่ย 77,660 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หรือเฉลี่ย 17,500 บาทต่อคนต่อปี สำหรับครัวเรือนเกษตรนั้น มีรายได้จากภาคเกษตร 21,660 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากพืช) และรายได้นอกภาคเกษตร 56,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายจ่ายรวม 37,350 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เป็นรายจ่ายในภาคเกษตรเฉลี่ย 6,200 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ที่เหลือเป็นรายจ่ายในการครองชีพ ขณะที่ผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2549) พบว่า จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีต่ำกว่า 10,000 บาท มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 2.14 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีระหว่าง 10,000-19,999 บาทมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 14.09 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ส่วนครัวเรือนที่มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.84 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

5.2 หนี้สินเกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินทั้งกับสถาบันทางการเงินและบุคคลทั่วไป บางรายกู้ยืมเงินจากกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เงินทุนดังกล่าว ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ เพราะขาดการจัดการที่ดี

5.3 แหล่งเงินเชื่อเกษตรกรใช้บริการสินเชื่อจาก 3 แหล่ง ประกอบด้วย ธนาคารเพื่อการเกษตรสหกรณ์การเกษตร และจากแหล่งอื่น ๆ (เอกชนหรือนายทุน) อีกส่วนหนึ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัย ได้นำผลงานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังต่อไปนี้

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี 2545 ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับน้อย ทำให้เห็นว่าประชาชนยังไม่ค่อยจะให้ความสนใจในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร เช่น ในเรื่องการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการของท้องถิ่นและการเข้าร่วมตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานของขององค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งอาจส่งผลให้การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

เกศิณี พรหมตัน (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่งในสังคม มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .05 ปัจจัยด้านเพศของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ .05

บุญเลิศ ไชยสวัสดิ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีอยู่ในระดับสูง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาโดยพิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านการเสนอปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน/ตำบล และด้านการคัดเลือกแนวทางพัฒนาและจัดลำดับความสำคัญโครงการกิจกรรมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการคัดเลือกตัวแทนเป็นกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ด้านการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาสามปี และด้านการติดตามประเมินผลประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ตำแหน่งทางราชการ/สังคม การติดต่อสื่อสารมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน แหล่งรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อาชีพจำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ผู้มีรายได้ครอบครัว

รายจ่ายของครอบครัว ช่วงเวลาว่างในแต่ละวัน ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สิทธิศักดิ์ สารอาภรณ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองเฉลิม อำเภอองครักษ์ จังหวัดพิจิตร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำแผนมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาลักษณะการมีส่วนร่วม แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในด้านข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดทำแผนสูงสุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในด้านฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลน้อยที่สุด เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจและสังคม ปรากฏว่ากลุ่มประชากรที่มีเพศ อายุ การนับถือศาสนา และสำเร็จการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาแตกต่างกัน แต่กลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

วรภาพ นิบุรี (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลมะนังยงในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง อำเภอเขษร จังหวัดปัตตานี” ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (การดำเนินการ) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมในการพยายามติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย 2) ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและด้านการมีส่วนร่วมในการพยายามประเมินผลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 5) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ชำนาญ ะโร (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอ รัตภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอ รัตภูมิ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอ รัตภูมิ จังหวัดสงขลา ตามเพศมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามศาสนา มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามระดับการศึกษามีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (หมู่บ้าน) มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตำแหน่งทางราชการ/สังคมมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ตามวิธีการติดต่อสื่อสารกับองค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามอาชีพมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามรายได้ของครอบครัวต่อเดือนมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมศักดิ์ พรหมเคื้อ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอนาควน จังหวัดมหาสารคาม โดยจำแนกตามเพศ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอนาควน จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมิน ส่วนการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่จำแนกตามอาชีพ ไม่แตกต่างกันทางสถิติ เมื่อจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างทางสถิติที่ระดับ .05

ยุทธพงศ์ นิคม (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549-2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549-2551) ทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อยมากที่สุด คือ เพศชาย ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีอาชีพทำนา/ทำสวน

รัชชานนท์ สิงห์คำ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนในเขตอำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และไม่แตกต่างกัน
2. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
5. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามระดับรายได้ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูคดจับ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูซำ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามสถานภาพคณะกรรมการ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูซำ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

9. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูซำ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามประสบการณ์ในการจัดทำแผน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อาคม ฐนุทอง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ทวิทย์โพธิเสส (2550 : 81) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลวังไชย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลวังไชย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิสมัย บุญเลิศ (2549 : 98) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมมาก การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการ กับปัจจัยส่วนบุคคลว่า เพศ หมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นที คิชฐบรรจง (2546 : 77-78) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชาคมหมู่บ้านที่มี

ส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับมาก จากการทดสอบ สมมติฐาน พบว่า ประชาคมที่มีเพศ อายุ อาชีพ ราย ได้ต่อเดือน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

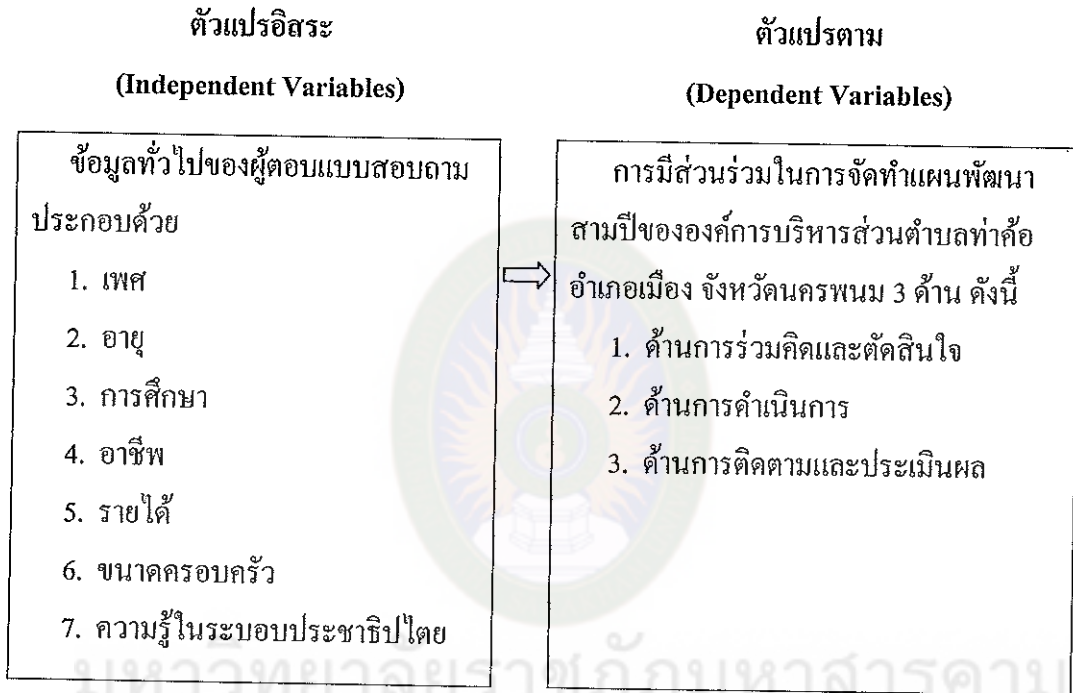
สมบัติ ศิริสมบัติ (2545 : 80-81) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการพัฒนาเทศบาลตําเมืองนําอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลตําเมืองนําอยู่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติการ ขั้นตอนการประเมินผล และด้านขั้นตอนการรักษาผลประโยชน์ ผลการทดสอบ สมมติฐาน พบว่า กรรมการที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และราย ได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตําเมืองนําอยู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

วีระชัย คำล้าน (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบัวงาม อำเภอดงขลุยม จังหวัด อุบลราชธานี พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการกำกับติดตามผล และด้านการร่วมรับประโยชน์ตามลำดับ ส่วนที่มีค่า ต่ำสุด คือ ด้านการร่วมดำเนินการ เมื่อจำแนกตามตัวแปร เพศ อาชีพ และหมู่บ้านที่อยู่อาศัย พบว่า เพศและหมู่บ้าน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้นำกรอบแนวคิดในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน จากกรอบแนวคิดของ เจมส์คัตตี ปีนทอง (2525 : 11-13) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นระบบ และสอดคล้องกับระบบของการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด จึงผสมผสานและจำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย